

KÖZÉRDEKŰ MUNKA

- Az elmúlt évtizedekben az alternatív büntetések – mint a közérdekű munka, a pénzbüntetés – kiszabása számos ok miatt egyre inkább előtérbe került a büntetőjogban. E büntetési nemek elsődleges célja a szabadságvesztés helyettesítése.
- A közérdekű munka a köz érdekében végzett, a társadalom felé jóvátételi szándékkal teljesített ingyenes munkavégzés.
- A közérdekű munka a szabadságvesztés és az elzárás után a harmadik legsúlyosabb büntetési nem a hazai büntetőjogban.
- A közérdekű munka fogalma nem keverendő más munkafogalmakkal, úgymint a kényszermunka, a jóvátételi munka vagy a közfoglalkoztatásban végzett munka (közmunka).
- A közérdekű munka esetén nem jön létre munkaviszony, nem jogosít társadalombiztosítási ellátásra.
- A közérdekű munka büntetéssel sújtott vádlottak száma 2020 és 2022 között évi 8000 alatt volt ([B/5010](#)).
- Határozott tartamú szabadságvesztés büntetést 19 615, pénzbüntetést 24 593, közérdekű munka büntetést 7669 vádlott kapott 2022-ben ([B/5010](#)).

A kormány [T/5882](#) számon nyújtotta be törvényjavaslatát az egyes büntetőjogi tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról, amely – többek között – a közérdekű munka végrehajtásával kapcsolatos módosításokat is tartalmaz. Az Infojegyzet a közérdekű munka büntetési nemről szól, bemutat néhány nemzetközi vonatkozást, továbbá kitér a hazai szabályozásra és alkalmazásra.

Bevezetés

Napjainkban a büntetőjog egyik fő témája a büntetési nemek kérdésköre. A múlt században a szabadságvesztés büntetés dominanciája volt a jellemző, de különböző okok miatt egyre inkább előtérbe került a **szabadságvesztés alternatíváinak keresése és alkalmazása**. Az okok közé tartozik, hogy a szabadságelvonással járó büntetések költségesek, a büntetésvégrehajtási intézmények fenntartása, újak építése komoly összeget igényel. Egyre kevésbé gondolják azt, hogy a szabadságvesztés büntetés erős visszatartó hatással bírna egy újabb bűncselekmény elkövetésével szemben ([Sipos, 2016](#)). Emellett Európa több országában is problémát jelent a börtönök túlszűfolttsága. Emiatt az Európai Bíróság nem egy esetben – többek között Magyarországgal szemben is – elmarasztaló ítéletet hozott, és az adott országot kártérítési megfizetésére kötelezte ([Sipos, 2017a](#); [Forgács, 2018](#)).

A MUNKABÜNTETÉS

A munka mint büntetés a kezdetektől fogva megtalálható a büntetéstörténetben, és mind a büntetéselméletben, mind a gyakorlatban növekszik a súlya. A munkabüntetés tágabb értelemben olyan gyűjtőfogalom, amelybe a munkavégzéssel kapcsolatos hátrányt magukba foglaló büntetések tartoznak. Ez a hátrány lehet valamilyen tevékenységtől (pl. foglalkoztatástól) való eltiltás, vagy valamilyen tevékenységre, munkára való kötelezés (pl. közérdekű munka). A munkavégzés mint büntetés folyamatos változáson ment keresztül, így például csökkent annak kényszerjellege, az elítélt szabadságának korlátozása, emberibbé váltak az elhelyezés körülményei, javultak a munkavégzés feltételei. Évszázadok alatt jutott el a rabszolgamunkától a gályarabságon át a 20. század végi alternatív büntetési formáig, ezek közül is a közérdekű munka büntetési neméig ([Sipos, 2017b](#)).

A közérdekű munkát 1966-ban az USA Kalifornia államában alkalmazták először olyan közlekedési bűncselekményt elkövetőkkel szemben, akik vagyoni helyzetük miatt a pénzbüntetést valószínűleg nem tudták volna kifizetni. Európában a hetvenes években Angliában és Walesben jelent meg kísérleti formában, s ma már valamilyen formában mindenhol megtalálható ([Sipos, 2017b](#)).

KÜLFÖLDI PÉLDÁK

Sipos (2017a) megállapítja, hogy **az alternatív büntetések hatékonysága nem áll összefüggésben** azzal, hogy az adott ország büntetőjoga milyen aprólékosan szabályozott és széles skálájú büntetési szankciórendszerrel rendelkezik a szabadságmegvonás büntetés(ek)en kívül. Egyes országokban, úgymint **Belgium vagy Franciaország**, az alternatív szankciók széles kínálata áll a bíró rendelkezésére a büntetés kiszabásakor, mégsem használják nagy arányban azokat, míg máshol, **Svédországban vagy Finnországban** például kevés szankció közül lehet választani, de az alternatív szankciók számaránya mégis magasabb a gyakorlatban.

A közérdekű munka 1996-ban történt **finnországi bevezetésének** elsődleges célja a rövid tartamú szabadságvesztés büntetések számának csökkentése, azok helyettesítése volt. Azok számára szabható ki ez a büntetés, akiket legfeljebb nyolc hónapi végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték. Visszaeső elkövetőnél nem szabható ki, és csak akkor alkalmazható, ha **az elítélt előzetesen beleegyezését adta**, valamint a közérdekű munkát előre láthatóan el tudja végezni. Finnország példája azt mutatja, hogy a közérdekű munka a szabadságvesztés büntetés alternatívájává válhat. Hatékony működésének magyarázata pedig a jól megtervezett és végigvitt bevezetésben, valamint a szervezett, ellenőrzött, pénzügyileg és infrastrukturálisan is jól ellátott végrehajtásban van (Sipos, 2017a).

Franciaországban egy igazságügyi miniszteri körlevél felsorolta a 2000-es évektől stagnálni látszó közérdekű munka büntetés problémáit, javaslatokat fogalmazott meg a közérdekű munka fejlesztésére. A büntetések csaknem felét a szabadságvesztés, 35 százalékát a pénzbüntetés, míg a közérdekű munka kevesebb, mint három százalékát tette ki. 2011-ben külön nemzeti napot jelöltek meg a közérdekű munka napjának, hogy elindítsák a kommunikációt az állami szervek és a munkahelyek között annak érdekében, hogy elősegítsék e büntetés gyakoribb alkalmazását (Pápai-Tarr és Sipos, 2017).

Hollandiában a büntetések költséghatékonyságát, illetve a visszaesők arányát vizsgálták.

Megállapították, hogy mindkét szempontból kedvezőbb büntetési forma a közérdekű munka kiszabása adott elkövetőkkel szemben. A szabadságvesztéssel járó büntetések költsége nyolcszorosa a közérdekű munka költségeinek, míg a visszaesők aránya az előbbieknél 60, utóbbiaknál 40 százalék (Sipos, 2017b).

A KÖZÉRDEKŰ MUNKA HAZAI FOGALMA ÉS JELENTÉSE

A magyar büntetőjogban a közérdekű munka 1987-ben jelent meg (bevezette a már hatályon kívüli 1987. évi III. tv.) mint a javító-nevelő munka új végrehajtási formája. A rendszerváltást követően a büntetőjogszabályok módosítására az 1993. évi XVII. törvény került sor. Megszüntették a javító-nevelő munkát és **1993. május 15-től a közérdekű munka önálló főbüntetési nem lett**, alkalmazási köre kibővült.

A hatályos szabályozás (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)) Általános része felhatalmazza a bírót, hogy a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetendő cselekmény esetén szabadságvesztés helyett bármely másik büntetési nemet szabjon ki. A Btk. 33. paragrafusa sorolja fel az egyes büntetési nemeket, amelyek között a szabadságvesztés és az elzárás után **a közérdekű munka a harmadik legsúlyosabb büntetési nem.**

A közérdekű munka elméleti alapja a szimbolikus jóvátétel és a rehabilitáció. A bűnelkövető ingyenesen végez munkát a közösség részére, amin keresztül jóvátétel, kiengesztelési és kiengesztelődési folyamat zajlik. **A közérdekű munka a köz érdekében végzett, a társadalom felé jóvátételi szándékkal teljesített ingyenes munkavégzés.** Közérdekű munkára a bíróság ügydöntő határozatban kötelezi az elítéltet és abban meghatározza a munka jellegét is (Görgényi et al., 2019).

A közérdekű munka tartamát órákban határozzák meg, legkisebb mértéke 48, legnagyobb mértéke 312 óra lehet. A közérdekű munkát az elítélt hetente legalább egy napon, a heti pihenőnapon vagy a szabadidejében, díjazás nélkül végzi, mely során a számára meghatározott munkát köteles elvégezni. Az elítélt olyan munkára kötelezhető, amelyet egészségi

állapotát és képzettségét figyelembe véve képes elvégezni. Ha az elítélt a számára meghatározott munkát önhibájából nem végzi el, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni ([Btk.](#) 47–48. §).

A **végrehajtásra vonatkozó szabályokat** a [2013. évi CCXL. törvény](#) a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról határozza meg. A közérdekű munka végrehajtásának jellegzetessége, hogy **számos szereplőt foglalkoztat**. A munkahelyet pártfogó felügyelő jelöli ki, és ő ellenőrzi a végrehajtást is. A munkavégzés meghatározása során figyelembe kell venni, hogy az elítélt milyen munkavégzésre képes és alkalmas. Olyan személylyel szemben nem szabható ki közérdekű munka büntetés, aki már a bírósági határozat meghozatalakor nem munkaképes (például beteg vagy rokkant) (Görgényi et al., 2019).

Sipos ([2017b](#)) disszertációjában a közérdekű munkavégzés **anomáliái** között korábbi kutatások megállapításait idézi, amelyek végrehajtási problémákat emelnek ki. Ilyen például az, hogy a bíróságok számos esetben szabnak ki másodsorra is egy-egy visszaeső elkövetőnél közérdekű munka büntetést, annak ellenére, hogy az már az első esetben is végrehajthatatlan volt, vagy szabadságvesztésre kellett változtatni. A közérdekű munka büntetés sikeres letöltésének aránya a büntetlen előéletűektől a többszörös visszaesők felé haladva csökken. Megállapították, hogy a közérdekű munka büntetés sikeressége, illetve alkalmazása leginkább a garázda jellegű bűncselekményeket elkövetett személyek, a szakmát, érettségit szerzett és a bejelentett munkával rendelkező elítéltek körében magas, illetve célszerű és költséghatékony.

A közérdekű munka **büntetés végrehajtása egy sokszereplős, bonyolult rendszerben történik**, amelyben büntetésvégrehajtási szakemberek mellett amatőr résztvevők (pl. a munkáltató által kijelölt személy, aki a helyszínen ellenőrzi, adminisztrálja a munkavégzést) is szerepelnek ([Sipos, 2015](#)).

Egy **gyakorló bírói vélemény** szerint a **végrehajtási rendszer számos nehézséggel küzd**: igen magas a végrehajthatatlan közérdekű

munkavégzés büntetések aránya, nem megfelelő elkövetői körrel szemben szabja ki a bíróság ezt a büntetést; a végrehajtási eljárás munkaigénye óriási, nagy és sokszor feleslegesnek mutakozó adminisztratív és munkaterhet jelent a Pártfogói Felügyelői Szolgálatra, a pártfogó felügyelőkre. Emiatt rendszerszintű változtatásra lenne szükség, amelyben – e bírói vélemény szerint – a közérdekű munka büntetést **lehetőségként** kellene felkínálni annak, aki erre alkalmas, méltó és motivált. Nem a közérdekű munkát kellene szabadságvesztésre változtatni, hanem a kiszabott szabadságvesztés (vagy elzárás) alól lehetne mentesítést szerezni közérdekű munka elvégzésének lehetőségével ([Pápai-Tarr, 2020](#)).

A kezdetekkor a hazai joggyakorlatban a közérdekű munkavégzés büntetés kiszabása nem volt gyakran alkalmazott szankció, a bevezetés évében 141 alkalommal [szabták ki](#). 2004 és 2008 között az összes büntetéshez viszonyítva a kiszabott közérdekű munka büntetések aránya 5–6% között volt, 2009-ben közel 10%, 2014-ben 22,8% volt. 2014-től csökkenő volt a tendencia, 2018-ra 17% feletti volt az arány ([Pápai-Tarr, 2020](#)). [2022-ben](#) az elítéltek 14,96 százalékával szemben szabtak ki közérdekű munka büntetést.

A közérdekű munka jogkövetkezménye létezik a **szabálysértési jogban** is: a szabálysértés elkövetése miatt alkalmazható harmadik típusú büntetés a szabálysértési elzárás és a pénzbírság után ([2012. évi II. tv.](#) 7. §(1)). Közérdekű munkát lehet önként vállalni abban az esetben, ha a szabálysértési hatóság vagy bíróság által kiszabott pénzbüntetés, illetve helyszíni bírság megfizetése helyett az elkövető a közérdekű munkát választja (12–13.§).

Közérdekű munkára kell jelentkeznie annak a személynek, akinek a szabálysértési hatóság, vagy a bíróság meghallgatás vagy tárgyalás során ezt a büntetést szabta ki, továbbá annak, akinek a közigazgatási bírságát a hatóság határozatban közérdekű munkára változtatta át (13. §).

**KAPCSOLÓDÓ MUNKAVÉGZÉSI
FOGALMAK****Kényszermunka**

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 8. cikke (Magyarországon kihirdette az [1976. évi 8. tvr.](#)) szerint senkit nem lehet kényszer- vagy kötelező munka elvégzésére kényszeríteni. A [2000. évi XLVIII. törvény](#) által kihirdetett Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 29. számú Egyezménye definiálja a **kényszer- vagy kötelező munka fogalmát**. Minden olyan munka ide tartozik, amelyet valakitől valamilyen büntetés terhe alatt követelnek és amire a munkára kötelezett nem szabad akaratából vállalkozik. Ugyanezen egyezmény (2. cikk c. pont) szerint viszont nem tartozik ide az a munka, aminek az elvégzésére bírói ítélet alapján köteleznek valakit, ha a munkát hatóságok felügyelik és ellenőrzik, és a munkára kötelezett személyt nem bocsátják magánszemélyek, vállalatok, egyesületek rendelkezésére. Sipos ([2017b](#)) megállapítja, hogy ez utóbbi a magyar szabályozásban ([Bv. tv.](#) 280. §(2)) és a gyakorlatban sem érvényesül, mert közérdekű munkát gazdálkodó szervezeteknél is lehet végezni és végeznek is.

Jóvátételi munka

Míg a közérdekű munka büntetési nem, addig **a jóvátételi munka intézkedés**, és

alkalmazásának nem feltétele az elkövető bűnössége. A bíróság a vétség, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett miatt a büntetés kiszabását egy évre elhalaszthatja, és jóvátételi munka végzését írja elő, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető. A jóvátételi munkavégzés előírása mellett pártfogó felügyelet is elrendelhető ([Btk.](#) 67. §(1)).

A jóvátételi munka szintén **szimbolikus jóvátételnek** tekinthető, egy nagyobb közösség részére való hasznos tevékenység végzése ellenszolgáltatás nélkül. E reparációs cél mellett prevenciók célokat is követ, az elkövető tervszerű életvitele kialakításának és társadalmi integrációjának segítségével ([Sipos, 2017b](#)).

Közfoglalkoztatás, közmunka

A közérdekű munka nem tévesztendő össze a közfoglalkoztatás keretében végzett, a köznyelvben közmunkának is hívott munkavégzéssel. A közfoglalkoztatás elsősorban azoknak nyújt munkavégzési lehetőséget és biztosít munkajövedelmet, akik szociális ellátásban, azon belül foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülnek. A közfoglalkoztatás társadalombiztosítási ellátást, nyugdíjra és álláskeresési ellátásra való jogosultságot biztosít, egyik célja, hogy segítse az elsődleges munkaerőpiacra történő be-, illetve visszajutást.

Források:

- Dominek Dalma Lilla (2022): A közérdekű munka és a munkaviszony összehasonlító elemzése, [Miskolci Jogi Szemle, 2022/4.](#)
- Görgényi et al. (2019): Magyar büntetőjog, Általános rész, Wolters Kluwer Hungary, Budapest.
- Pápai-Tarr Ágnes (2020): Összinte gondolatok a közérdekű munka büntetéskiszabási anomáliáiról – interjú dr. Szolnoki János büntetés-végrehajtási bíróval, [Közjavak 2020/3.](#)
- Sipos Ferenc (2016): Új szabály, régi gondok a közérdekű munka szabályozásában, [Miskolci Jogi Szemle, 2016/1.](#)
- Sipos Ferenc (2017a): A közérdekű munka szerepe a börtönépesség csökkentésében: a finn tapasztalatok, [Pro Futuro, 2017/2.](#)
- Sipos Ferenc (2017b): [Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban](#), Doktori (PhD) értekezés, Debrecen.